

DOI: 10.52363/2414-5866-2022-1-39

УДК 351

Малахов Р. В. аспірант НУЦЗУ

ORCID: 0000-0002-5237-6742

*Malakhov Roman Valeriyovych graduate student of National University of Civil
Defence of Ukraine*

МЕДІАРЕСУРСИ ЯК ІНСТРУМЕНТ МІЖДЕРЖАВНОЇ АГРЕСІЇ

MEDIA RESOURCES AS A TOOL OF INTERSTATE AGGRESSION

Стаття присвячена дослідженню ролі медіаресурсів у здійсненні інформаційно-психологічного впливу на людину, як об'єкта національної безпеки. Проаналізовано реальні й потенційні медіазагрози для медіапростору України. Встановлено, що пропагандистсько-маніпулятивні інформаційно-психологічні загрози медіаресурсів держав агресорів на національний інформаційний простір дестабілізує всю сферу національної безпеки України. Проаналізовано теоретичні підходи до визначення сутності поняття інформаційна війна та інформаційно-психологічного вплив. Надано рекомендації щодо вдосконалення механізмів державного регулювання протидії медіазагрозам.

Ключові слова: *інформаційне суспільство, національна безпека, медіавійна, інформаційно-психологічного вплив, інформаційна війна, міждержавна агресія.*

The article is devoted to the study of the role of media resources in the implementation of informational and psychological influence on a person as an object of national security. Real and potential media threats to the media space of Ukraine are analyzed. It was established that the propagandistic and manipulative informational and psychological influence of the media resources of the aggressor

state on the national information space destabilizes the entire sphere of national security of Ukraine. Theoretical approaches to defining the essence of information war and informational and psychological influence are analyzed. Recommendations on improving mechanisms of state regulation of countering media threats are provided.

Keywords: *information society, national security, media war, information and psychological influence, information war, interstate aggression.*

Постановка проблеми. Значущість ЗМІ у забезпеченні національної безпеки стрімко зростає у баченні сучасного військового конфлікту і вже сьогодні має значні відмінності у порівнянні з локальними війнами недавнього минулого. Сучасний локальний конфлікт умовно складається з гарячої та інформаційної фази. Причому власне сам збройний конфлікт часом завдає значно меншої шкоди ніж інформаційні атаки. Результат конфлікту у сучасному світі входить у все більшу залежність саме від перемоги під час інформаційно-психологічного протиборства. Нова історія знає безліч прикладів того, що інформаційно-психологічний вплив стає новим видом міждержавної агресії, масштаби його застосування збільшуються експоненційно завдяки загальному розвитку сучасних медіаресурсів. Пропорційно до рівня поширення медіа зростає і ступінь їх загрози національній безпеці. Цим пояснюється актуальність питань, пов'язаних із вивченням вразливостей системи національної безпеки для медіазагроз, що проявляються останнім часом.

У цьому аспекті термін «загроза національній безпеці» потребує уточнення, а перелік потенційних загроз актуалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед теоретичних джерел, в яких підіймалися проблеми державного регулювання запобігання медіазагрозам у сфері національної безпеки України в загальному плані, найбільшої уваги заслуговують роботи і дослідження Шемшученко Ю. С., Торічного В. О., Луценко С. М., Ткачук П.П., Гула Р.В.

Мета і завдання дослідження: дослідити сучасний стан медіазагроз національній безпеці України.

Виклад основного матеріалу. В сучасному світі значення інформації

суттєво зросло, а роль зазнала змін. Нарівні з трансформацією інформаційного простору зазнають розвитку й медіазагрози. Адже вплив інформації в сучасному світі стає головними інструментами досягнення односторонніх переваг одних країн над іншими.

Протидіяти подібним загрозам національній безпеці України покликані суб'єкти забезпечення кібербезпеки визначені Законом України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» [1]. Однак на практиці основний акцент їх діяльності робиться на інформаційно-технічну безпеку, тим самим нехтуючи інформаційно-психологічною сферою, частиною якої є свідомість людини, що має не менше значення для забезпечення національної безпеки.

В інформаційно-психологічному протиборстві засоби масової інформації виконують ключові функції - пропаганди та контрпропаганди. Головні битви конфлікту епохи «постмодерну» відбуваються в розумі людей. Побічно ця теза підтверджує сутність доктрини психологічної війни збройних сил США: «Захопи розум. Душа і серце підуть за розумом». Контроль за розумом забезпечує маніпулятору владу з усіх сфер життєдіяльності суспільства. Дослідник В.І. Вернадський висунув глобальну концепцію домінування розуму з усіх сфер життя, сформувавши поняття «Ноосфера». На думку вченого, саме людський розум отримує контроль над усіма процесами біосфери. Прикладів тому минуле ХХ століття дало масу, через активний технічний прогрес, що поставив людський інтелект у центр безлічі виробничих процесів завдяки розвитку сучасних засобів комунікації.

Військові теоретики ще на початку ХХ століття передбачали трансформацію військового конфлікту, яка увійшла до найактивнішої фази в останнє десятиліття. Американський дослідник Червінський писав: «Війни «першої хвилі» велися за землею, хвилі «другої хвилі» — за здатність фізичної продуктивності, війни «третьої хвилі», що виникають, будуть вестися за доступ до знань і контроль над ними (в англійській літературі knowledge warfar). Оскільки «форми бойових дій» будь-якого суспільства йдуть за «формами створення добробуту» цього суспільства, то війни майбутнього будуть переважно «інформаційними війнами»[2].

В таких умовах особливо важливим представляється виявлення

інформаційної агресії на ранній стадії, для цього можна використати постулат відомого військового теоретика Карла Клаузевиця: «Війна в людському суспільстві завжди впливає з політичного становища і викликається лише політичними мотивами» [3]. Таким чином, в основі виявлення потенційної інформаційної небезпеки міждержавного масштабу лежить аналіз міжнародної напруженості та стану дипломатичних відносин із тією чи іншою державою у всіх сферах життєдіяльності.

Сьогодні можна стверджувати, що сучасна війна – ставить перед собою завдання не знищення населення, а психологічного виснаження яке наближає людей до повальної капітуляції. Так чином, загальну сутність інформаційної війни можна визначити як широкомасштабну інформаційну боротьбу з застосуванням будь-яких видів інформаційного впливу на противника з метою досягнення цілей. Мета такої війни є досягнення домінантного впливу на противника, в результаті якого він самостійно, прийме сприятливі для атакуючої сторони рішення. Суть цього впливу зводиться до зміни ідеологічних та психологічних структур свідомості та підсвідомості окремих індивідів або їх груп, трансформації емоційних станів, стимулювання певних типів поведінки. У ході такої боротьби головними об'єктами впливу та захисту є психіка особового складу збройних сил та населення протилежних сторін в той час, як суб'єктом виступає ЗМІ.

Таким чином, інформаційно-психологічний вплив можна визначити як процес впливу на внутрішнє інформаційне поле індивіда за допомогою структурованих інформаційних потоків. Це розуміння важливе для ефективної нейтралізації наслідків такого впливу на стан національної безпеки. Головною відмінністю інформаційно-психологічних акцій є їх самостійний і прихований характер, можливість їх проведення без координації з іншими підрозділами. Ще XIX столітті психологічні операції розглядалися як вид бойового забезпечення, сьогодні інформаційно-психологічний вплив сприймається як самостійний інструмент агресії. Адже агресія є проявом деструктивного впливу суб'єкта на об'єкт, а війна — одна з форм цього впливу (як правило, це гаряча фаза збройного конфлікту). Це необхідно розуміти в умовах світу, що змінився, коли відсутність збройних сил однієї держави на території іншого ще не означає

відсутності агресії.

Інформаційна агресія може здійснюватися у спокійних військово-політичних обставинах, проте шкода може бути порівнянна з результатами військового конфлікту або навіть перевершувати їх.

Сучасні теоретичні дослідження інформаційних воєн містять значний обсяг відомостей про загрози які вони створюють. Для виявлення тих, що несуть загрозу національній безпеці насамперед необхідно відзначити трансформацію сутності міждержавної агресії. Зміни, викликані настанням постіндустріальної епохи, надали конверсійний вплив на характер, методи та прийоми ведення військового конфлікту, що став «війною епохи постмодерну». Ключова роль в якому відводиться технологіям інформаційно-психологічного впливу.

Конфлікти останнього десятиріччя проводилися при активному використанні інформаційної зброї, причому двох її видів: технічної та психологічної. Її застосування продиктовано прихованим характером сучасної міждержавної агресії, головну роль якої відводиться ЗМІ.

Такий спосіб агресивного впливу отримав назву «теорія ненасильницьких дій» яка отримала значне теоретичне опрацювання в Інституті Альберта Ейнштейна. Сьогодні методологія апробована та активно використовується у різних куточках планети. Її характерними особливостями є «революції, перевороти, повстання, заворушення, шкідництва, шпигунство, підпільний терор, партизанство і повстанство, військово-політичний бандитизм, психо- та таємне воювання, таємні напади, провокації, пропаганда та агітація, інші, структур народу, розкладання армій тощо». Роль інформації організації цих дій (інформаційні загрози національній безпеці) важко переоцінити.

Зміна ролі та завдань інформації спостерігається і в гарячих фазах військового протистояння, сутність яких тепер зведена лише до впливу на особовий склад противника. Експерти у галузі інформаційних війн наголошують, що головним об'єктом війни є свідомість супротивника. Тіло, умовно кажучи, лише засіб. Ви вбиваєте ворогів, щоб дати їм урок. Ви не можете вбити всіх своїх ворогів. У 99% випадків ви вбиваєте стільки людей,

скільки потрібно, щоб ті, хто залишився живими, засвоїли урок»[4].

До специфічних рис сучасних медіазагроз національній безпеці слід також віднести їх прихований характер. Специфіка сучасного світового процесу глобального переформатування та самих воєн ХХІ століття полягає у відмові від використання танкових корпусів та армій, як це практикувалося раніше, та свідомій ставці на швидкоплинні таємні операції спецслужб, спецназу та професійних найманців, кримінальний та ваххабітський терор, обстріли та бомби з безпечної відстані, знищення критичної та цивільної інфраструктури та активній дезінформації у ЗМІ. Такий прояв агресії найкраще відповідає завданням сучасного конфлікту та обумовлює її широке застосування. До того ж агресивні дії в інформаційному просторі досить складно регламентувати міжнародними конвенціями, це означає високий рівень свободи їх застосування.

Саме тому сучасні ЗМІ повинні бути не від'ємною складовою сфери національної безпеки України. Адже на рівні з руйнівним інформаційно-психологічним впливом ЗМІ виконують завдання і функції з нейтралізації негативного впливу на масову свідомість, створенні сприятливої громадської думки та формуванні позитивного морально-політичного та соціально-психологічного клімату в суспільстві, зменшенні соціальної та психологічної напруженості у різних масових об'єднаннях, соціальних верствах та групах населення, викликаних негативними інформаційно-психологічними впливами, захист громадян, окремих груп та населення загалом від негативних інформаційно-психологічних впливів створених державами агресорами.

Таким чином, було встановлено, що докорінні зміни у структурі суспільства, зумовлені зростанням значення інформації та пов'язаних із цим процесів, викликали трансформацію характеру наявних інформаційних загроз національній безпеці. Ключовим чинником забезпечення національної безпеки в сучасному світі стає інформаційна сфера, визначаючи специфіку основних загроз. Також істотні зміни торкнулися суті міждержавної агресії, наповнивши це поняття іншим, ніж гаряча фаза збройного конфлікту, сенсом. Основною ж складовою сучасного конфлікту є комунікація, а головними її провідниками – ЗМІ. В цьому контексті необхідним є удосконалення механізмів державного

регулювання протидії медіазагрозам, зокрема уточнення місця і ролі ЗМІ у сфері національної безпеки України.

Список використаних джерел:

1. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 2017р. № 45. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (Дата звернення: 12.04.2022 р.)
2. Czerwinski T.J. The Third Wave: what the Tofflers never Told You. National Defense University, 1996
3. Карл фон Клаузевиц Природа війни. Х : Vivat, 2018. 416 с.
4. Фещенко І.В. Інформаційна війна як органічна складова сучасного збройно-політичного конфлікту. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. 2021. Т. 13. № 1. С. 96-103.

References:

1. Pro osnovni zasady zabezpechennia kiberbezpeky Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 2017r. № 45. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (Data zvernennia: 12.04.2022 r.)
2. Czerwinski T.J. The Third Wave: what the Tofflers never Told You. National Defense University, 1996
3. Karl fon Klauzevits Pryroda viiny. Kh : Vivat, 2018. 416 s.
4. Feshchenko I.V. Informatsiina viina yak orhanichna skladova suchasnoho zbroino-politychnoho konfliktu. *Filosofiiia ta politolohiia v konteksti suchasnoi kultury*. 2021. Т. 13. № 1. S. 96-103.